

KRONIKA ŻYCIA NAUKOWEGO

Seminarium naukowo-dydaktyczne „Innowacyjne formy kształcenia nauczycieli”, Lublin, 26–27 września 2013 r.

W dniach 26–27 września 2013 r. na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie odbyło się Seminarium Naukowo-Dydaktyczne „Innowacyjne formy kształcenia nauczycieli” w ramach projektu „www.praktyki.wh.umcs — Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS”.

W seminarium wzięli udział pracownicy nauki i studenci z różnych ośrodków akademickich oraz nauczyciele ze szkół uczestniczących w projekcie, którzy debatowali podczas obrad plenarnych oraz w trzech sekcjach tematycznych (język polski z historią, sekcja pedagogiczna, sekcja języków obcych), prezentując szerokie spektrum zagadnień związanych z przygotowaniem, realizacją i ewaluacją innowacyjnych praktyk pedagogicznych.

W czasie obrad plenarnych, którym przewodniczyły prof. Małgorzata Karwatowska oraz prof. Barbara Sadownik z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, wykłady wygłosiło 16 prelegentów, prezentując założenia projektu oraz dokonując analizy porównawczej praktyk pedagogicznych w świetle wyników badań ewaluacyjnych praktyk ogólnopedagogicznych realizowanych na Wydziale Humanistycznym UMCS w ramach projektu „www.praktyki.wh.umcs”. Omówiono także zagadnienia związane z jakością praktyk pedagogicznych w różnych ośrodkach naukowych oraz efektywnym i nowatorskim przygotowaniem przedmiotowym i pedagogicznym przyszłych nauczycieli do zawodu. W poszczególnych sekcjach tematycznych szczegółowo zaprezentowano oceny przygotowania praktycznego studentów, m.in. przygotowania do pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych, związanego z diagnozowaniem specyficznych trudności w uczeniu się dzieci, do pracy z uczniem zdolnym i kreatywnym, ukazano rolę coachingu i mentoringu w rozwijaniu kreatywności i innowacyjności nauczycieli języków obcych, dokonano również ewaluacji projektu innowacyjnych praktyk pedagogicznych. Skomentowano doświadczenia studentów jako praktykantów, ich umiejętności rzeczywiste i wymagane w zawodzie nauczycielskim oraz kompetencje nauczycieli w kontekście potrzeb edukacji XXI w. Wskazano rów-

nież na znaczenie praktyki pedagogicznej w budowaniu poczucia własnej skuteczności zawodowej.

Seminarium naukowo-dydaktyczne ze względu na podjętą problematykę i organizację stanowiło dla uczestników ważne doświadczenie merytoryczne. Zakończone owocną i żywą dyskusją, dało świadectwo rzeczywistego zaangażowania pracowników nauki, nauczycieli i studentów w realizację projektu innowacyjnych praktyk pedagogicznych. Ukazało ono nie tylko szerokie spektrum zagadnień związanych z praktycznym kształceniem przyszłych i pracujących obecnie w zawodzie nauczycieli, ale także konieczność zmian w kontekście zmieniającej się rzeczywistości szkolnej. Referaty, prezentowane zarówno przez doświadczonych, jak i przez początkujących pracowników naukowych, nauczycieli i studentów, umożliwiły wymianę wiedzy, doświadczeń i ocen, mogą zatem stanowić inspirację do dalszych poszukiwań badawczych.

Praktyka pedagogiczna jest ważnym elementem kształcenia przyszłego nauczyciela. To właśnie podczas niej studenci uczą się rozwiązywać różnorodne problemy i zadania w konkretnych sytuacjach edukacyjnych, prognozują kierunek rozwoju procesu edukacyjnego i poszukują dróg jego optymalizacji. Możliwe jest także sprawdzenie przygotowania studentów do adaptacji w warunkach realnej szkolnej rzeczywistości. Przygotowywanie programów praktyk, które powinny nie tylko odzwierciedlać kierunek kształcenia i rozwoju umiejętności zawodowo-pedagogicznych przyszłego nauczyciela, ale także konkretne zmiany w planach nauczania i nowoczesne tendencje rozwoju szkoły, oraz prowadzenie wspólnych konferencji z udziałem studentów, nauczycieli i wykładowców służy zarówno wymianie doświadczeń, jak i — przede wszystkim — optymalnemu przygotowaniu przyszłych nauczycieli do zawodu. W tym kontekście problematyka podjęta na seminarium naukowo-dydaktycznym niewątpliwie przynosi inspiracje, wymianę wiedzy i doświadczeń, a w konsekwencji — optymalizację rozwiązań w zakresie projektowania innowacyjnych praktyk pedagogicznych.

Beata Sufa

Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Edukacja małego dziecka. Rodzina, przedszkole i szkoła — przemiany instytucji i ich funkcji”, Cieszyn, 5–6 listopada 2013 r.

Konferencja zorganizowana została przez pracowników Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji, stanowiącego filię Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie. Współorganizatorami były: Ostravská Univerzita w Ostrawie, Univerzita Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy, Wyższa Szkoła Administracji w Bielsku-Białej oraz Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej. Patronat nad konferencją objął Komitet Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk. Miejscem obrad był budynek Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie (5 XI) oraz hotel „Jaskółka” w Ustroniu (6 XI). Była to już trzecia konferencja z cyklu „Edukacja małego dziecka”, zorganizowana przez cieszyńską filię Uniwersytetu Śląskiego.

Obrady odbywały się w dwóch sesjach plenarnych oraz w ośmiu sekcjach tematycznych (po cztery pierwszego i drugiego dnia konferencji). W sumie wzięło w nich udział ponad 60 uczestników z Polski, Czech i Słowacji. Organizatorzy zadbali również o artystyczną oprawę konferencji, zapraszając do wysłuchania koncertu studenckiego zespołu FolkUŚ oraz obejrzenia spektaklu *Legendy cieszyńskie* w wykonaniu studentów specjalności: animacja społeczno-kulturalna.

W pierwszym dniu obrad plenarnych uczestnicy wysłuchali sześciu wykładów wygłoszonych przez profesorów reprezentujących różne ośrodki akademickie. Jako pierwsza wystąpiła prof. Gabriela Kapica z referatem pt. *Szkoła i nauczyciel w budowaniu środowiska poznawczego*, w którym dokonała rekonstrukcji przestrzeni społeczno-edukacyjnej dziecka, po czym, nawiązując do głównych nurtów pedagogicznych i psychologicznych, poruszyła wątek budowania środowiska poznawczego przez szkołę i nauczyciela. Zdaniem autorki wystąpienia tradycyjny model przekazywania wiedzy ma charakter tylko poznawczy, a nie konstruktywistyczny. Oparty jest raczej na zapamiętywaniu i odtwarzaniu niż na eksplorowaniu i rozumieniu. Nowy sposób nauczania dzieci powinien doprowadzić do konfliktu poznawczego i zaciekawienia, a te z kolei — do eksploracji i tworzenia własnych procedur rozumienia. Jeżeli dzieci otrzymują wiedzę gotową, przeznaczoną do zapamiętywania i odtwarzania, to jest ona niekompatybilna z posiadanym już konstruktem wiedzy. Staje się nieoperatywna i trudna do zastosowania. Drugi wykład, pt. *Przedszkole — przemiany instytucji i jej funkcje*, wygłoszony przez doc. PaedDr. PhD. Radmilę Burkovičová, dotyczył problemów, wobec których stają współczesne czeskie przedszkola. Dzieci w tym kraju do żłobków i przedszkoli mogą uczęszczać od szóstego miesiąca do szóstego roku życia. Od osób sprawujących opiekę nad dziećmi nie wymaga się określonych kwalifikacji. Grupy są zbyt liczne (na jednego nauczyciela przypada 24 dzieci). W Czechach nie ma tradycji posyłania dzieci do żłobków i dlate-

go na terenie kraju działa ich tylko 46. Po krótkiej przerwie szeroki kontekst przemian społeczno-kulturowych oddziałujących na edukację zaprezentowała prof. Irena Adamek¹ w wystąpieniu pt. *Nauczyciel w sytuacji zmiany*. Autorka wykładu omówiła kompetencje dobrego nauczyciela, a także określiła zmiany, jakim musi ulec wiedza nauczyciela, wiedza uczniów, komunikowanie się, a także planowanie dydaktyczne. W dalszej części referatu uściśliła swoją wypowiedź, mówiąc: „[...] zmiana w odniesieniu do wiedzy nauczyciela to: interpretacja i reinterpretacja wiedzy pedagogicznej oraz wynikających z niej zachowań i czynności edukacyjnych; w odniesieniu do wiedzy ucznia to: wskazywanie istnienia wielu «możliwych światów» — potrzeba dialogu rozumiejącego, nastawionego na pielęgnowanie różnic w myśleniu i odczuwaniu świata, a nie na ich niwelowaniu; rola «myślenia alternatywnego» — gotowość do reinterpretacji i kontestacji (podawanie w wątpliwość, kwestionowanie, manifestowanie sprzeciwu wobec poznawanych teorii); rozumienie rywalizacji różnych koncepcji; pluralizm koncepcji i «polifonia» poglądów jako wyraz redukcji «jednostronności» i «stronniczości»; rola myślenia twórczego i jego odmienność od myślenia logicznego (nowe techniki: mind mapping, myślenie według technik de Bono, prowokacje itp.); osobisty wkład ucznia w kształtowanie się własnego systemu wiedzy — w sensie metody działania, a także jej efektów; w obszarze komunikowania się to: społeczny charakter uczenia się i rola współdziałania w grupie dla wspólnego celu; rehabilitacja języka potocznego — nacisk na badawczo-twórczą rolę mowy oraz mowy eksploracyjnej (głośnego myślenia), uruchamianej w toku grupowego rozwiązywania problemów, co pozwala na wyjście poza dotychczasowy, zamknięty proces nabywania istniejących znaczeń i uzupełnienie go o ich tworzenie; w obszarze planowania dydaktycznego to: znaczenie spontanicznego eksperymentowania przez nauczyciela w czasie zajęć (myślenia w działaniu), mniej regulowanego przez prawa, zasady, procedury — bardziej przez wskazówki i interpretacje, spontaniczność i eksperymentowanie, improwizacje i wyzwania; cele rozumiane jako intencje i zamierzenia”.

Nauczyciel, który nie jest przygotowany do „czytania” zmian zachodzących we współczesnym świecie, może nie rozumieć, a co za tym idzie — nie umieć rozwiązać wielu ciągle pojawiających się problemów.

Następnie doc. PaedDr. PhD. Simoneta Babiaková przedstawiła możliwości i nowe wyzwania pracy nauczyciela wczesnej edukacji na terenie Słowacji. W wykładzie pt. *Szkoła jako środowisko blokujące potencjał twórczy uczniów wczesnej edukacji* dr hab. Jolanta Bonar zaprezentowała krytyczne stanowisko wobec szkoły, przedstawiając ją jako środowisko hamujące potencjał twórczy uczniów. Zarysowała też zmiany w społeczeństwie oraz w szkole, dokonujące się obecnie

¹ Wybrane elementy rękopisu prezentowanego wykładu.

w szybkim tempie. Autorka wykładu podkreśliła, że środowisko szkolne nie jest jedynym stymulującym rozwój, ale bardzo ważnym, i dlatego szkoła powinna rozwijać potencjał twórczy. W obecnym technokratycznym społeczeństwie wyłania się nowy typ człowieka, zwany innowacyjnym — niekonwencjonalny, nietradycyjny, nowatorski. Józef Koziński odsuwa na dalszy plan człowieka oświeconego, a na piedestale stawia człowieka innowacyjnego. Ostatnim prelegentem pierwszej sesji plenarnej była prof. PhD. CSc. Bronislava Kasáčová, która zaprezentowała założenia i wstępne wyniki badań dotyczących kompetencji diagnostycznych nauczycieli wczesnej edukacji.

Po sesji plenarnej odbyły się obrady w następujących sekcjach tematycznych:

1. Edukacja przedszkolna i szkolna — problemy i doświadczenia praktyczne.
2. Środowiskowe uwarunkowania edukacji małego dziecka.
3. Przygotowanie dziecka do edukacji szkolnej.
4. Dziecko o specjalnych potrzebach edukacyjnych w rodzinie, przedszkolu i szkole.

W sekcji „Środowiskowe uwarunkowania edukacji małego dziecka” ciekawe wystąpienie zaprezentował Rafał Fudala. Dotyczyło one medialności. Pojęcie to, choć często używane, nie zostało zdefiniowane w języku polskim. Medialność, rozumiana jako cecha człowieka żyjącego w świecie mediów, może być wskaźnikiem poziomu adaptacji i funkcjonowania dziecka żyjącego w rzeczywistości zdominowanej przez technikę i nowoczesne technologie. Może ona również służyć predykcji przyszłych osiągnięć, zarówno edukacyjnych, jak i zawodowych. Medialność stanowi więc rodzaj łącznika między tradycyjną — pełniącą funkcje akulturacyjne i socjalizacyjne — szkołą a światem nowych mediów i technologii, bez których większość ludzi nie wyobraża sobie współcześnie życia. W wystąpieniu zaprezentowany został również trójskładnikowy model medialności, opracowany z myślą o stworzeniu w przyszłości narzędzia do pomiaru tej cechy.

W sekcji „Przygotowanie dziecka do edukacji szkolnej” dyskutowano nad nowym programem szkolnym, zwłaszcza dla dzieci sześciolatków, które podejmą naukę szkolną. W sekcji tej Celestyna Grzywniak wygłosiła referat dotyczący neuropsychologicznej dojrzałości do szkolnego uczenia się dzieci sześciolatków i siedmiolatków. Celem autorki było zaprezentowanie nowego rozumienia gotowości szkolnej dzieci sześciolatków i siedmiolatków, przekraczających próg, nazwany neuropsychologiczną dojrzałością, do szkolnego uczenia się. Autorka zwraca uwagę na występowanie okresów wrażliwych w rozwoju dziecka, w którym intensywnie powstają połączenia pomiędzy komórkami nerwowymi, tworząc tzw. sieci neuronalne. Odpowiednia stymulacja przez zabawę pozwala je rozwijać, tworząc podstawy prawidłowego rozwoju psychomotorycznego dziecka. Rozwój dużej liczby połączeń nerwowych oraz stałe ich wzmacnianie wa-

runkują szybki przekaz impulsu nerwowego do ośrodków w mózgu i z ośrodków do miejsca przeznaczenia. Na rozwój sieci neuronalnych istotny wpływ ma opieka matki w okresie niemowlęcym i wytworzenie poczucia bezpieczeństwa u dziecka. Odpowiednia liczba sieci neuronalnych wchodzących w skład różnych układów warunkuje uzyskanie odpowiedniego poziomu neuropsychologicznej dojrzałości do szkolnego uczenia się przez dzieci sześć- i siedmioletnie. Wprowadzenie takiego rozumienia dojrzałości do uczenia się w świetle nowej wiedzy z zakresu neurobiologii i neuropsychologii wydaje się uzasadnione. Autorka opisuje procedurę badania i sposoby obliczania poziomów dojrzałości.

W drugim dniu obrad w sekcji tematycznej poświęconej problemowi kształcenia i pracy nauczycieli, w wystąpieniu na temat umiejętności psychologicznych nauczyciela przedszkolnego, podkreślono wagę dwóch podstawowych typów kompetencji nauczyciela — kompetencji komunikacyjnych i emocjonalnych. Wyróżniono cztery obszary, w których szczególnie ujawniają się psychologiczne umiejętności nauczyciela: pracę z dziećmi, z rodzicami i ze współpracownikami przedszkola oraz pracę z samym sobą. Podkreślono znaczenie wypracowania przez nauczyciela osobistego rozumienia misji zawodowej i twórczego przezwycięzania symptomów stresu.

Na zakończenie obrad uczestnicy podjęli dyskusję nad poruszonymi problemami w poszczególnych sekcjach i przedstawili wnioski. Zaprezentowane referaty zostaną opublikowane w tomie pokonferencyjnym.

*Celestyna Grzywniak
Barbara Górecka-Mostowicz
Rafał Fudala*